

Natalja Kobzevienė. Įstaigų vadovai viešajame sektoriuje – kaip neįsipainioti korupcijos pinklėse

Viešajame sektoriuje išleidžiami dideli biudžetinių pinigų srautai daugybės įvairiausių programų įgyvendinimui. Lėšos skirstomos ir įsisavinamos per viešojo sektoriaus subjektus. Vadovauti įstaigai viešajame sektoriuje dažnai tampa išbandymu, kaip neįsipainioti ir nelikti neteisingai apkaltintu korupcija ar pinigų plovimu.

Korupcija – tai neteisėtų ir neetiškų praktikų naudojimas, siekiant gauti privalumų ar naudoti sau. Pinigų plovimas yra procesas, kuriuo naudojamos įvairios priemonės, siekiant slėpti pinigų naudojimą nelegaliam veiksmui atlikti ir išvengti teisinės atsakomybės.

Ar lengva vadovą apkaltinti korupcija

Tam, kad būtų galima vadovą apkaltinti korupcija ar pinigų plovimu, reikia surinkti dokumentuotą įrodymų, liudijančių, kad buvo nukrypta nuo teisėtų ar etišκών praktikų. Įstaigos vardu sudaromų sutarčių turinys – nors ir formaliai teisingas – gali kelti įtarimą, kad lėšos išleidžiamos, siekiant slėpti nelegalių ar neetiškų veiksmų kilnę, dėl kurių praturtėja vadovas ar jo artimieji, verslo partneriai.

Vadovas neturėtų vienas priimti sprendimų, jų nesuderinęs su komanda. Taip pat neturėtų būti taisyklės, kad vadovas visada pasiekiamas ir darbe yra nuolatos, nes tokiu atveju sudaromas įspūdis, kad vadovas viską kontroliuoja vienas, nesitardamas ir nėra kažkam atskaitingas.

Tam, kad tokių įtarimų būtų išvengta, įstaigoje turėtų būti numatytos vidaus kontrolės taisyklės, kai dauguma įstaigos darbuotojų kontroliuoja tam tikrus procesus, yra atliekami kryžminiai palyginimai bei numatytas kitų darbuotojų dalyvavimas viešuosiuose pirkimuose, sutarčių pasirašymo ir vykdymo procesuose.

Viešieji pirkimai ir korupcija – ar gali būti pridengtas pinigų plovimas

Viešųjų pirkimų procedūros yra nuolat tobulinamos bei nuolat priimamos naujos norminių aktų redakcijos. Tačiau tik žmogiškasis sąžiningumas gali garantuoti visuomenei naudingą lėšų įsisavinimą, siekiant numatytų tikslų įgyvendinimo. Bet ar visuomenė visada vienodai supranta sąžiningumą? Deja, pasitaiko atveju, kai vadovas yra priverstas teisintis vien dėl to, kad laiku tinkamai nebuvo parengti dokumentai, t.y. nesilaikyta tinkamų biurokratinių procedūrų arba jos buvo įgyvendintos per vėlai.

Viešieji pirkimai gali būti naudojami kaip maskavimo priemonė, kai pirkėjai ir tiekėjai laikosi formalių procedūrų, tačiau faktiškai – siekiama gauti finansinių privalumų, palankesnę

Natalja Kobzevienė. Įstaigų vadovai viešajame sektoriuje – kaip neįsipainioti korupcijos pinklėse

poziciją rinkoje ar asmeniškai praturtėti.

Korupcija viešajame sektoriuje gali būti paslėpta po reprezentacija, dovanomis, renginiais, viešinimu, konfidencialumu ar galimybe naudotis valstybės duomenų bazėmis. Taip pat gali būti numatomos žemesnės nei esamos rinkos kainos, privalomi pirkimai iš įstaigos. Svarbiausias akcentas – asmeninė nauda. Todėl vadovas, dalyvaudamas renginyje ir gaudamas dovaną, tvirtindamas viešųjų pirkimų ir pardavimų kainas – visada turėtų įvertinti, ar tai nebus laikoma asmeniniu praturtėjimu ar savanaudišku interesu. Anksčiau asmeninis praturtėjimas buvo suprantamas kaip tiesioginis pinigų gavimas į savo sąskaitą. Tačiau tai gali būti ir netiesioginis naudos gavimas – galimybė nemokamai naudotis paslaugomis, vietos sukūrimas rinkoje ar panaši nauda, sukurta dėl viešojo pirkimo sąlygų įgyvendinimo.

Todėl vadovai vidaus kontrolės taisyklėse ir vadovo ataskaitose turėtų akcentuoti, kad tiek jie patys, tiek vadovaujančias pareigas užimantys darbuotojai negali gauti jokios asmeninės tiesioginės ar netiesioginės naudos. Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad vadovai neturėtų teisintis, jei nepadarė jokių neteisėtų veiksmų. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į naujas Finansinės apskaitos ir Finansinės atskaitomybės įstatymų redakcijas, kuriose numatyti griežtesni reikalavimai ir padidintos vadovų atsakomybės. Suprantama, kad šie įstatymai pagal savo pavadinimus daugiau turėtų liesti apskaitos tvarkytojus, bet faktiškai tai buvo vadovų darbo organizavimo, kontrolės ir atsakomybės reforma.

Atskaitingas asmuo ilgai negrąžina paimtų pinigų - ar tai nauda sau?

Tiek vadovai, tiek ir kiti įstaigų darbuotojai dažnai gauna įstaigos lėšų ūkinėms ar komandiruočių išlaidoms padengti. Tokios lėšos turėtų būti grąžinamos į įstaigos sąskaitą kiekvieną mėnesį, tačiau realybėje šis procesas užtrunka. Nors tai dažnai gali atrodyti kaip normali praktika, tačiau pagal norminių aktų reikalavimus kontrolė turi būti atliekama kas mėnesį. Kitu atveju gali kilti įtarimas dėl darbuotojo kreditavimo. Tai ypač svarbu vadovams. Atskaitingam asmeniui išduotas avansas kas mėnesį turėtų būti padengtas ir atitinkamai dokumentuotas. Nors lėšų sudengimas gali sukelti sunkumų apskaitos tvarkytojui dėl apskaitos dimensijų įvairovės (kai kiekviena operacija detalizuojama pagal papildomus privalomus požymius), tačiau tai padeda užtikrinti lėšų naudojimo skaidrumą.

Išvada

Viešojo sektoriaus vadovai turi atsakingą poziciją ir yra įpareigoti vykdyti savo pareigas skaidriai bei teisingai. Didėjantis informacijos prieinamumas visuomenėje, didina skaidrumo lygį, tačiau tuo pačiu padidina įstaigos vadovų pažeidžiamumą bei tikimybę būti

Natalja Kobzevienė. Įstaigų vadovai viešajame sektoriuje – kaip
neįsipainioti korupcijos pinklėse

apkaltintiems dėl korupcijos viešajame sektoriuje. Tai reikalauja didelio atidumo, siekiant išvengti klaidų, galinčių sukelti viešą kritiką ar net teisinius padarinius. Tačiau svarbu pažymėti, kad didėjantis atskaitomybės lygis skatina atviresnę viešojo sektoriaus veiklą, o tai, savo ruožtu, padeda užtikrinti veiklos efektyvumą bei visuomenės interesų atitikimą.

Natalja Kobzevienė, mokymų įmonės COUNTLINE lektorė, konsultantė

